

ארחות

כבוד רבו ות"ח

יושר

קורא לפניו אלו היו רבי זירא ורבי יוחנן קימין הייתי שונה לפניהם, אלא
 דור שבא בימיך⁸⁰ וחכם שבימיך⁸¹ כדור שהלך וחכמים הראשונים שהיו
 לפניך וכו' וכן הוא אומר "אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו
 טובים מאלה" (ועי' ר"ה כ"ה). ובפסחים (מ"ג א') אמר רב יהודא⁸³ אשה לא
 תלוש⁸⁴ אלא במים שלנו, דרשה רב מתנה בפפוניא⁸⁶ למחר אייתו בלי
 עלמא חעבייהו ואתו לגביה ואמרו ליה הב לנא מנא,⁸⁷ אמר להו אנא במנא
אוצר החכמה:

ביאורים

כלל. 80. וחכם שבימיך. יהיו בעיניך. 81. כדור שהלך וחכמים הראשונים שהיו (בדורות) לפניך.
 לשבת לפניהם ולשמוע מפיהם ולקבל דברים ולירא מפניהם ולכבדם, כמוהם. 82. אל תאמר מה
 היה שהימים הראשונים וכו', (ועיין ראש השנה כה). שם הגמרא מביאה פסוק בשמואל (א יב, יא):
 "וישלח ה' את ירבעל ואת בדן ואת יפתח..." ופסוק בתהלים (צט, ו): "משה ואהרן בכהניו ושמואל
 בקוראי שמו". ועל כך אומרת הגמרא: שקל (השוה) הכתוב שלשה קלי עולם (השוו שלשה ממנהיגי
 ישראל הפחות חשובים, שהם ירובעל בדן ויפתח) כשלשה חמורי עולם (עם שלשה ממנהיגי ישראל
 החשובים ביותר - משה, אהרן ושמואל) לומר לך שירובעל בדורו כמשה בדורו, בדן בדורו כאהרן
 בדורו, יפתח בדורו כשמואל בדורו, ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס (מנהיג) על הציבור,
 הרי הוא כאביר שבאבירים (וחייבים הציבור לשמוע בקולו)... ואמר (קהלת ז, י) "אל תאמר מה היה
 שהימים הראשונים היו טובים מאלה" [ולכן עלינו לשמוע לשופטים הראשונים יותר מלאחרונים,
 אל תאמר זאת כי אין לך אלא השופט שבימיך. תוספות]. 83. אשה לא תלוש. בצק עבור עשיית
 מצות לפסח. 84. אלא במים שלנו. שעבר עליהם לילה לאחר שנשאבו. והטעם כתב רש"י, משום
 שהרי אין לשים את המצות אלא במים צוננים, לפי שהחמים מביאים את העיסה לידי חימוץ. וימי
 ניסן עדיין ימות הגשמים הם, שבהם המעינות חמים כמבואר בגמרא שם בהמשך, שבימות הגשמים
 החמה מהלכת בשיפולו של הרקיע (ברקיע נמוך, כלומר, קרוב לאופק), ולפיכך כל העולם (כל פני
 הארץ והאוויר) צונן, והמעינות חמים. ולכן צריך להלין את המים לאחר שאיבתם מהמעין למשך
 הלילה, כדי לצננם. 85. דרשה רב מתנה. להלכה זו, בעיר פפוניא. 86. למחר אייתו. הביאו כולם את
 כדיהם, ובאו אצל רב מתנה ואמרו לו: תן לנו מים לצורך לישת מצותינו! שלפי שדרש לפניהם בלשון
 הקודש, סברו השומעים שכונתו ב"מים שלנו" היתה, שאין ללוש אלא במים של רב מתנה. 87. אמר
 להו. אמר להם רב מתנה, כוונתי היתה ללוש במים שעבר עליהם הלילה, דהיינו שלנו לינת לילה

עיונים

ארחות כבוד רבו ות"ח יושר

דְּבִיתוֹ אִמְרֵי. וְכָתְבוּ בְּשֵׁם הַגָּאון רַבִּי יִשְׂרָאֵל
סְלֵנְטֵר זצ"ל שְׁחַז"ל סִפְרוֹ לָנוּ מַעֲשֵׂה זֶה לְהִרְאוֹת
(מ"ב) עַד כִּמָּה הִיְתָה אֲמוּנַת חֲכָמִים חֲזָקָה אֶצְלָם
(ר"י) שְׁלֹא שָׁאֲלוּ לוֹ שְׁאֵלוֹת לָמָּה דִּוְקָא מִיָּם שְׁלֵף

מזו. עד כמה היתה אמונת חכמים חזקה אצלם. על הפסוק (דברים יז, יא): "על-פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר

אשר יגידו לך ימין ושמאל". הביא רש"י (שם) מהספרי (קנד) "ימין ושמאל", אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין. ביאור הדבר, שהתורה אוסרת לסטות מדבריהם בין אם נראה לך על איזה דבר שהוא "ימין" - שנכון לעשותו, והם יאמרו לך שהוא "שמאל" - שאין לעשותו, ובין אם נראה לך שהוא "שמאל" - שאין נכון לעשותו, והם אמרו עליו שהוא "ימין" - שכן נכון לעשותו. כתב בספר מכתב מאליהו (ח"א עמ' 75): "... וכבר אמרו לנו חז"ל: מצוה לשמוע לדברי חכמים אפילו אומרים לנו על ימין שהוא שמאל, ולא לומר ח"ו שבודאי טעו. מפני שאני הקטנטן רואה בחוש את טעותם, אלא - החוש שלו בטל ומבוטל, הוא כעפרא דארעא כלפי בהירות שכלם והסייעתא דשמיא שלהם". והוסיף שם בדבריו הנוקבים, בזה"ל: "חסרון הכרת ההתבטלות לעומת רבותינו - זהו שורש כל חטאת ותחלת כל חורבן ר"ל, וכל הזכויות לא ישוו לעומת שורש הכל שהיא - אמונת חכמים". יז. שלא שאלו לו שאלות. הנה במסכת אבות (ב, ה) תנן: "ולא הביישן למד". והיינו, שתלמיד הלומד אצל רבו, אם יש דברים שאינם מובנים לו, אסור לו להתבייש מלשאול, אלא עליו לברר ולשאול כל ספקותיו מרבו עד שיבינם לאשורם. וכפירוש רש"י (שם): לפי שנאמר (משלי ל, לב) "אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה", וזה הפסוק פירשו חז"ל במסכת ברכות (סג,ב): אם מנבל (משפיל) עצמו בדברי תורה סופו להתנשא, אבל אם הוא שותק, שאינו שואל בהלכות ובשאר ענינים, ישים ידו לפיו, כלומר, לא ידע כלום. עכ"ד. ובפירוש רבינו יונה (שם) כתב: מדת הבושת היא טובה בכל ענין לבד בלמוד, כי לא טובה הבושה בלימוד... נמצאת אומר שיש להם לשאול כל שאלה ולא יתבייש כדי שילמד הדברים, עכ"ד. וברע"ב כתב: המתבייש לשאול שמא ילעיגו עליו, ישאר תמיד בספקותיו. [וכן אמרו בתנא דבי אליהו: "ישאל אדם את הפסוק ואת ההלכה, אף על פי שהכל משחקים עליו, שנאמר (משלי ל, לב) "אם נבלת בהתנשא" - אם נבלת עצמך על דברי תורה, סופך להתנשא"].

לאור האמור, יש לשאול על אנשי פפוניא - כששמעו דברי רב מתנה, והיה להם שאלות בדבריו -

○ ביאורים ○
("ביתו" הוא לשון לינה בארמית), רש"י.

עיונים

ארחות כבוד רבו ות"ח יושר

מדוע לא שאלוהו ולא ביררו אצלו מה כוונתו בדבריו? ושמעתי לבאר, שבאמת היה להם לשאול ולברר דבריו מטעם הנ"ל, אלא שעדיין לא הספיקו לשאלו ולברר דבריו, וחז"ל סיפרו במעלתם, שלמרות שעדיין

⁸⁸ וְגַם כָּל הַשָּׁנִים אָפוּ בָלֵם מִצֹּת בְּלֵי הַמַּיִם שֶׁלָּךְ, וְכִי לֹא יֵצְאוּ יְדֵי מִצָּה?! אֵלֵא לֹא שָׁאֲלוּ וְהֶאֱמִינוּ בְּכֹל מֵה שֶׁהִחָכְם דָּרַשׁ לָהֶם וּלְהִרְאוֹת שֶׁכָּךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת, וּבְקִבְצֵי אֲגָרוֹת' לְמָרְן הַחֲזו"א (ח"א סי' קפ"ב): שֶׁאֵלֶּת אֵיךְ הִדְרִיךְ ^(ח) לְאִמּוֹנַת הַחֲכָמִים, **אוֹצֵר הַחֲכָמָה**

לא הספיקו לשאלו ולברר דבריו, עם כל זה הלכו הם לעשות את מה שנאמר להם (לפי הבנתם) ולא פיקקו בדבריו.

יח. ^{בבבבב} לְאִמּוֹנַת הַחֲכָמִים. מדוע עצת החכם בחכמת התורה טובה יותר ומוצלחת יותר משל כל אדם אחר? מפני שמחמת רוב תורתו ועומק חכמתו מבחין ורואה דברים שאחרים אינם רואים. כדי להמחיש הבנת הענין נוכל להשתמש בדבריו המאלפים של הרמח"ל זצ"ל (בספרו מסילת ישרים - פרק ג) וכה כתב: "העצה האמיתית, לא יוכלו לתת אותה ולא לראות אמיתה, אלא אותם שכבר יצאו מתחת יד יצרם ומשלו בו! כי מי שהוא עדיין חבוש במאסר יצרו, אין עיניו רואות האמת הזאת (לחשב חשבונו של עולם, כיצד לחיות בעולם) ואינו יכול להכירה, כי היצר מסמא את עיניו (את עיני-שכלו) ממש, והנה הוא כהולך בחושך שיש לפניו מכשולות ואין עיניו רואות אותם. והוא מה שאמרו חז"ל (ב"מ פג) "תשת חושך ויהי לילה" - זה העולם הזה שדומה ללילה... כי הנה חושך הלילה, שני מיני טעויות אפשר שיגרום לעין האדם: או יכסה את העין עד שלא יראה מה לפניו כלל, או שיטעה אותו עד שיראה עמוד כאילו הוא אדם, ואדם כאילו הוא עמוד. כן חמריות וגשמיות העולם-הזה, הנה הוא חושך (כחושך) הלילה לעין השכל, וגורם לו שתי טעויות: האחת, אינו מניח לו שיראה המכשולות שבדרכי העולם, ונמצאים הפתאים הולכים לבטח (כפי דמיונם הכוזב) ונופלים ואובדים מבלי שהגיעם פחד תחילה... והטעות השניה, והיא קשה מהראשונה, שמטעה (חושך-העוה"ז) ראייתם עד שרואים הרע כאילו הוא ממש טוב, והטוב כאילו הוא רע...

ומוסיף המסילת ישרים: "אך אותם שכבר יצאו מן המאסר הזה [של יצרם], הם רואים האמת לאמתו ויכולים ליעץ שאר בני אדם עליו. למה זה דומה? ל"גן המבוכה", הוא הגן הנטוע לצחוק

ביאורים

88. וגם כל השנים וכו'. כלומר לא שאלוהו מדוע השנה הנך אומר לנו ללוש דוקא ממים שלך, הרי כל השנים...